

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Історичний факультет

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра історії стародавнього світу та середніх віків

(повна назва кафедри)

Д и п л о м н а р о б о т а

магістра

(освітньо-кваліфікаційний рівень)

на тему: **«Становлення системи єзуїтської освіти у XVI – першій половині XVII ст.»**

«Formation of the Jesuit educational system in the 16th - first half of the 17th century »

Виконав: студент денної форми навчання

спеціальності 8.02030201 Історія

Ковтун Віталій Володимирович

Керівник к.і.н., доц. Луговий О.М. _____

Рецензент к.і.н., доц. Кіусак Д.В. _____

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ __ від _____ 2017 р.

Захищено на засіданні ЕК № 1

Протокол № ____ від _____ 2017 р.

Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою, шкалою ECTS, бали)

Завідувач кафедри

Голова ЕК

Немченко І.В.
(підпис)

Сминтина О. В.
(підпис)

Одеса – 2017

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Джерела та історіографія.....	6
Розділ 2. Теоретичні основи системи єзуїтської освіти	23
Розділ 3. Становлення системи єзуїтської освіти	46
Розділ 4. Видатні вчені єзуїтських навчальних закладів	62
Висновки	77
Список джерел та літератури.....	81

ВСТУП

Дане дослідження присвячене вивченню становлення системи єзуїтської освіти у XVI – першій половині XVII століття.

Актуальність теми полягає в тому, що освітня система єзуїтів була важливою складовою католицької контрреформації другої половини XVI ст. та «століття єзуїтів» - XVII ст.

Воно справило великий вплив на розвиток культури місцевого населення та створило передумови до низки історичних процесів, що розгорнулись по всьому світі починаючи з XVI ст.

Орден єзуїтів, «Товариство Ісуса», відігравав провідну роль у становленні освіти в Європі у XVI ст. Проблема методів діяльності ордену єзуїтів є важливим складовим елементом вивчення діяльності католицької церкви в даний період, та товариства зокрема. Релігійна політика ордену «Товариство Ісуса» здійснювалася в рамках політики римської курії, із дозволу та за доручення папи римського.

Головним засобом досягнення мети поширення та укріплення ідей католицизму була потужна освітня програма, яку впровадили єзуїти. Наприклад, до кінця XVI ст. у двох єзуїтських академіях Литви (Віленській і Замойській) і в 12 колегіумах налічувалося 5 тис. учнів, серед яких була досить велика кількість дітей зокрема з православних шляхетських родин.

Європейський рівень освіти, вивчення мов, літератури, природничих наук, філософії, богослов'я зробили єзуїтські освітні осередки справжніми інтелектуальними центрами.

У дипломній роботі було враховано погляди не лише погляди світських дослідників, але так само привернули увагу до робіт ряд католицьких авторів, які не завжди ставили Товариство на перше місце та вбачали в ньому щось святе ,або ж неземне, як це бачили самі члени ордену.

Орден єзуїтів зайняв провідне місце в традиційній політиці Ватикану, спрямованій на проникнення в країни Східної Європи та Азії.

Метою дипломної роботи є дослідження освітянської програми «Товариства Ісуса» та становлення його освітньої системи в цілому.

Для досягнення цієї мети, необхідно виконати наступні **завдання**:

- проведення аналізу теоретичних джерел, на яких ґрунтувалась єзуїтська освіта, теоретичних основ становлення єзуїтської освітянської системи;
- відновити обставини заснування та початкової діяльності перших освітянських закладів «товариства Ісуса»;
- дослідження видатних вчених єзуїтських навчальних закладів та їх роль у системі освіти єзуїтів.

Об'єктом дослідження є власне «Товариство Ісуса».

За **предмет** дипломної роботи було взято діяльність ордену єзуїтів у становленні системі освіти.

Хронологічні рамки дипломної роботи обмежено XVI – першою половиною XVII ст., точніше періодом від початку творчого шляху І. Лойоли до завершення Тридцятирічної війни та, одночасно, завершення початкового періоду активного поширення впливу «Товариства Ісуса» та найбільш плідної діяльності його освітніх закладів.

Територіальними межами дослідження є такі країни Європи, в яких єзуїтам вдалося закріпити свої позиції та створити навчальні заклади. Серед них – Італія, Іспанія, Німеччина, Річ Посполита та ін.

Перший розділ моєї дипломної роботи присвячений вивченню наукового доробку відомих дослідників у даній тематиці, детальному аналізу відомих джерел та аналізу дослідницької літератури.

У другому розділі були представлені Теоретичні основи системи єзуїтської освіти. Та, на основі джерельної бази показано якою повинна бути система освіти єзуїтів.

Третій розділ дипломної роботи присвячений становленню системи єзуїтської освіти. Єзуїтські колегіуми у Римі, Італії, Відні, Франції, Львові та багатьох інших містах.

Останній розділ був присвячений видатним вченим єзуїтських навчальних закладів.

У дипломній роботі було використано джерел – 10 одиниць, літератури 51–одиниця.

ВИСНОВКИ

В дослідженні «Становлення системи єзуїтської освіти в XVI – першій половині XVII ст.», велике значення мають документи, які власне і описують створення, історію колегіумів а також діячів, які діяли в тому чи іншому навчальному закладі «Товариства Ісуса». Ще одним фактом є те, що більшість документів, які дійшли до нас, не перекладені на нашу мову, тому аби досліджувати дане питання потрібно неабиякі знання з історії того чи іншого регіону.

Також потрібно сказати, що в «ігнатіанській» педагогіці навряд чи знайдуться оригінальні елементи, властиві тільки цій системі. Всі вони випливають з загально-католицької доктрини і в тій чи іншій мірі запозичені з різних навчальних закладів.

Визнаючи це, теоретики єзуїтської освіти невпинно підкреслюють самобутній дух своїх закладів, який полягає в творчому поєднанні цих елементів і особливої енергії, що виходить від них. Єзуїтські проповідники не захоплюються зарозумілим, по суті, ототожненням себе з біблійним «малим стадом», «залишком», «обраним родом» і так далі. Вони не відсиджуються за церковною огорожею, а несуть своє вчення в світ. Судячи з того, що аудиторії «ігнатіанських» навчальних закладів у всіх частинах світу ніколи не пустують, а світ ставиться до цього цілком прихильно.

Найбільш придатними територіями для створення, закладення та проведення політики «Товариства Ісуса» були такі країни як: Італія, Іспанія, Річ Посполита (зокрема українські та білоруські землі), Німеччина та багато інших країн.

Відповідь на запитання, яку роль зіграли єзуїти у світі, підґрунтя їх місіонерської та освітянської діяльності, витоки та перебіг самої діяльності були частково розкриті. Було зазначено, що вони були достатньо популярними серед

народу, видавали науково-популярні книги, а для проповідування ідей християнства і виховання своїх прихильників створювалися єзуїтські колегіуми, які характеризувалися високим рівнем викладання. Також залишили нам у спадок свої щоденники, та записи з свого особистого життя під час місій у всіх куточках світу. З появою єзуїтів боротьба церкви з протестантством пішла значно успішніше.

Діяльність єзуїтів у різних країнах є дуже різноманітною. Засновник Товариства Ісуса Ігнатій Лойола не хотів, щоб єзуїт обмежувався якою-небудь однією працею. Він мусить бути готовий до будь-якої роботи, яка в конкретних умовах тієї або іншої країни є найнагальнішою, найнеобхіднішою для надання духовної допомоги.

При всій цій різноманітності постійно йдеться про цілісне виховання людини через відкриття їй «Христового Євангелія» в конкретній ситуації даної країни, населення й культури. Але це також означає, що єзуїти готові служити повсюди, у будь-якій точці світу – там, де є потреба у цьому духовному служінні – фактично «Будь-яке завдання в будь-якій точці світу будь-якими засобами».

Про їх боротьбу яскраво змальовують багато авторів у своїх книгах, а деякі з них пишуть цілі видання та книги про їх створення та діяльність. Однозначно однією з основних фігур у даній темі ми неодноразово зустрічаємо І.Лойола, якому ми повинні віддавати належно від того, що він зробив, адже саме він створив орден єзуїтів, об'єднавши довкола себе однодумців – та став його першим генералом. Єзуїтам не були відомі докори сумління, вони брехали, лицемірили, та приходили до насилля, якщо вважали це корисним для своєї справи, – і в той же час являлись прикладами безкорисності та людяності, несли просвітлення у далекі куточки землі.

«Товариству Ісуса» у наш час належать близько двохсот університетів, п'ятсот колегіумів і дев'ять тисяч шкіл. Джорджтаунський університет в США є і Дипломатичною школою. А от найстаріший – Григоріанський університет в Римі, котрий готує викладачів для католицьких навчальних закладів. У Фордхемском

університеті Нью-Йорка працює Інститут з вивчення сучасних російських проблем.

У єзуїтських педагогів варто вчитися тому, як вони будують відносини з учнями та їх батьками. Зразком тут, як і в усьому іншому, є для них досвід св. Ігнатій. Пізнавши любов Бога, відкрити йому через Христа, Ігнатій поділився своїм містичним досвідом з «друзями у Господі» (маються на увазі найближчі друзі і послідовники Ігнатія Лойоли) і закликав їх до спільного служіння Богові і людям. Цей гурток подвижників і є моделлю освітнього співтовариства єзуїтів, переконаних у тому, що сила спільноти як такої багаторазово перевершує можливості будь-якого числа відокремлених індивідів.

У дипломній роботі потрібно виділити і один з аспектів, – це освітня програма, розвиваюча вихованцям принципи справедливості, в обов'язковому порядку передбачає їх безпосередній контакт зі світом несправедливості. Учням надається можливість брати участь в соціальних службах, зустрічатися з бідними, допомагати їм. Згідно з прийнятими відносно недавно документам католицької церкви і Товариства Ісуса, бідні є для них «предметом особливої турботи». Поняття бідності при цьому тлумачиться розширено: сюди входять всі категорії населення, які не здатні забезпечити собі гідне людське існування: старі люди, інваліди, маргінали різного роду і так далі.

Згідно з прийнятими відносно недавно документам католицької церкви і «Товариства Ісуса», бідні є для них «предметом особливої турботи». Поняття бідності при цьому тлумачиться розширено: сюди входять всі категорії населення, які не здатні забезпечити собі гідне людське існування: старі люди, інваліди, маргінали різного роду і так далі.

Щодо вчених єзуїтських навчальних закладів, то вони своєю діяльністю справили великий вплив на підростаюче покоління. Так на прикладі Матео Річчі, який є однією з основних постатей «Товариства Ісуса» залишив нам великі спогади, які були ним же записані у його «Щоденнику».

А от успіхи єзуїтів в окатоличенні та ополяченні українського населення був досить великий. Так, за розрахунками історика Н.Яковенко, через єзуїтські школи пройшло в XVI – XVII ст., 2,5- 3 тис. юнаків. І більшість з них позитивно сприйняли пропаганду єзуїтів. Представники української шляхти один за другим переходили до католицизму.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

ДЖЕРЕЛА:

1. Дневник Маттео Риччи [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/China/XVII/1600-1620/Matteo_Ricci/text1.htm (16.04.2017)
2. Конституція іезуїтів (Конституція І. Лойоли) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://mydocx.ru/10-53725.html> (16.04.2017)
3. Лойола І. Духовні вправи. Св. Ігнатій Лойола [Електронний ресурс] / Ігнатій Лойола – Режим доступу : http://veritas.katolik.ru/books/duhovn_upr.htm (16.04.2016)
4. Поссевіно А. Предисловіє [Електронний ресурс] / Антоніо Поссевіно, переклад з латин. // Історичні твори про Росію XVI в. М. : МГУ 1983. С. 2-22. – Режим доступу: <http://krotov.info/acts/16/possevino/1.html>
5. Собесідування перших отців [Електронний ресурс] // Символ. – 1991. – № 26. 1991. – Режим доступу: http://www.vostlit.info/Texts/Dokumenty/Spain/XVI/Iesuiten/Sobes_perv_otcov/text.htm (22.04.2016)
6. Суарес Ф. Метафізичні розсудження. / Франсиско Суарес, переклад з латин. – М. : Інститут філософії, теології та історії Святого Фоми, 2007. - 216 с.
7. Тайні настанови товариства Ісуса.[Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://duat.asia/node/529> (22.04.2016)
8. Уложення Братства Ісуса / переклад з лат. В.Н. Лимарева [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://limarevvn.ru/yy2.htm> (15.04.2016)
9. Устав ордену іезуїтів (братства Ісуса) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ageiron.ru/epocha-ryitsarey/ustav-ordena-iezuitov-bratstva-iisusa> (16.04.2016)
10. The Jesuit ratio studiorum of 1599 [Електронний ресурс] / Translated into English by Allan P. Farrell – 133p. – Режим доступу: <http://www.bc.edu/sites/libraries/ratio/ratio1599.pdf> (16.04.2016)

ЛІТЕРАТУРА

11. Академічна гімназія у Львові // Енциклопедія українознавства : Словникова частина / під ред. Володимира Кубійовича. – Київ : Глобус, 1955. – Т. 1. – 389 с.
12. Артемьева Т. В. Науки о человеке в первых изданиях Британской энциклопедии / Т. В. Артемьева // Человек. — 2003. — № 6. — С. 70—85.
13. Бёмер Г. История ордена иезуитов / Генрих Бёмер – М. : Полигон, 1999. – 216 с.
14. Бертран Р. Історія західної філософії. / Рассел Бертран; переклад з англ. – Київ : Наукова думка, 1995. – 689 с.
15. Блинова Т. Б. Иезуиты в Беларуси. / Т. Б. Блинова. – Гродно: Гродненский государственный университет им. Янки Купалы, 2002. – 426 с.
16. Бончковский И. Отцы-иезуиты: атеистические очерки / Игорь Бончковский. – М. : Детская литература, 1975. – 144 с.
17. Валерый Грынявецкі. Аршанскі езуіцкі калегіум // Вялікае Княства Літоўскае. Энцыклапедыя у 3 т. – Мінск : БелЭн, 2005. – Т. 1. – 684 с.
18. Великович Л. Черая гвардия Ватикана / Лазарь Великович. – М. : Мысль, 1985. – 272 с.
19. Волковский Н. Л. История информационных войн / Н. Л. Волковский – Спб. : Полигон, 2003. – 512 с.
20. Гризенгер Т. Иезуиты – полная история их явных и тайных деяний от основания ордена до настоящего времени / Теодор Гризенгер. – Минск : Минская фабрика цветной печати, 2004. – 640 с.
21. Губер И. Иезуиты, их история, учение, организация и практическая деятельность в сфере общественной жизни, политики и религии / И. Губер. – М. : Ленанд, 2016. – 328 с.
22. Дзюба О. М. Замойська Академія [Електронний ресурс] / О. М. Дзюба // Енциклопедія історії України / Нац. акад. наук України, Ін-т історії України; ред. рада: В. М. Литвин (голова) [та ін.] ; редкол.: В. А. Смолій (голова) [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 2003–2005. – Т. 1 : А–В. – 2005. – 689 с. – Режим доступу: http://www.history.org.ua/?termin=Zamoyska_akademiya (22.05.2017)

23. Дубровская Д. В. Миссия иезуитов в Китае. Маттео Риччи и другие (1552 - 1775 гг.) / Динара Викторовна Дубровская. – М. : Крафт+, 2001. – 256 с.
24. Енциклопедія історії України / Нац. акад. наук України, Ін-т історії України; ред. рада: В. М. Литвин (голова) [та ін.] ; редкол.: В. А. Смолій (голова) [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 2003–2005. – Т. 3 : А–В. – 2005. – 671 с.
25. Зенкин С. Миф о иезуитах: От Беранже до Мишле / Сергей Зенкин, Мишель Леруа; перевод с фр. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – 464 с.
26. Ильин А. Иезуиты и их влияние на историю человечества / Алексей Ильин – М., 1905. – 79 с.
27. История педагогики и образования. От зарождения воспитания в первобытном обществе до конца XX века: Учеб. пособ. / под ред. А. И. Пискунова. – М. : Сфера, 2001. – 512 с.
28. Ісаєвич Я. Острозька академія Під ред. В. А. Смолія - Київ. : Наукова думка, 2005. – Т. 3.- 672 с.
29. Клула И. Борджиа / Иван Клула. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1997. – 345 с.
30. Левко О. Н. Витебск. Древнейшие города Беларуси / О. Н. Левко. – Минск: Беларуская навука, 2010. – 335 с.
31. Михневич Д. Е. Очерки из истории католической реакции (иезуиты) / Д.Е. Михневич. – М. : Издательство Академии Наук СССР, 1955. – 312 с.
32. Нерсисянц В. Сократ / Владик Нерсисянц. – М. : Наука, 1977. – 152 с.
33. Папазова А Реалізація методів ордену єзуїтів у східнослов'янському регіоні в останній третині XVI – першій половині XVII ст. [Електронний ресурс] / Анжела Папазова // Гілея (науковий вісник). – Київ, 2009. – Спецвипуск – С. 26-33.
Режим доступу:
http://shron.chtyvo.org.ua/Papazova_Anzhela/Realizatsiia_metodiv_ordenu_iezuitiv_u_skhidnoslovianskomu_rehioni_v_ostannii_tretyni_XVI__pershii_polovyni_XVII_st.pdf (20.04.2016)
34. Папазова А. Релігійна діяльність єзуїтів у східнослов'янському регіоні / Анжела Папазова // Схід. – 2011. – № 110 . – С. 114-118

35. Платонов В. Образование как социокультурная система: методологические проблемы теории и истории образования / Владимир Васильевич Платонов. – М. : Русское слово, 2013. – 232 с.
36. Радзикеви́ч В. Письменство / Володимир Радзикеви́ч // Історія української культури під ред. І. Крип'якевича. – Київ : Либідь, 2002. – 656 с.
37. Сергиевская Г. Е. Концептизм как основа схождения двух философских языков: Грасиан и Кеведо / Г. Е. Сергиевская // Когнитивные стили коммуникации. Теория и прикладные модели. — Симферополь, 2004. — С. 154—156.
38. Серегина А. Ю. "Истинная" реформация церкви в представлении английской католической эмиграции конца XVI в. ("Записки о реформации Англии" Роберта Парсонса) / А. Ю. Серегина // Средние Века. – 1997 – № 60, М. : Наука,
39. Серегина А. Ю. Роберт Парсонс и Английская Революция / А. Ю. Серегина // Средние Века – 2001. – №62. – М. : Наука – С. 26-42.
40. Тёмкин А. Принципы иезуитского воспитания [Электронный ресурс] / Андрей Тёмкин // Отечественные записки. – 2004. – №18 – Режим доступа: <http://www.strana-oz.ru/2004/3/principy-iezuitskogo-vospitaniya> (22.04.2016)
41. Тонди А. Иезуиты / Алигьери Тонди, перевод с итал. – М. : Издательство иностранной литературы, 1955. – 334 с.
42. Фролова К. П. Цікаве літературознавство / К. П. Фролова. – Київ: Освіта, 1991. – 159 с.
43. Шевченко Т. Гуманістичні засади єзуїтської освіти: До 350-річчя заснування Львівського університету [Електронний ресурс] / Тетяна Шевченко – Режим доступу: <http://www.religion.in.ua/7879-gumanistichni-zasadi-yezuyitskoyi-osviti-do-z50-richchya-zasnuvannya-lvivskogo-universitetu.htm> (16.04.2017)
44. Acquaviva C. Industriae pro Superioribus Societatis Jesu ad curandos animae morbos / Claudio Acquaviva. 1600. – 122 p.
45. Adovasio J. M. The Peopling of North America. / Adovasio J. M., David Pedler. – New York : Blackwell Publishing, 2005. – 120 p.
46. Augustyn J. Wychowanie do czystości i celibatu kapłańskiego / J. Augustyn – Kraków: 2000. – 169 p.

47. Donohue W. J. Jesuit Education: An Essay on the Foundations of Its Idea / W. J. Donohue. – New York : Fordham University Press, 1963. – 432 p.
48. Kowalewska M. Akademia Zamojska / M. Kowalewska // Powszechna Encyklopedia Filozofii.
49. Malachi M. The Jesuits / Martin Malachi. – New York : Simon & Schuster, 1988. – 525 p.
50. Perret G. Povera con Ges ù povero / G. Perret. – Roma. – 1981. – 146 p.
51. Ricci M. De Christiana expeditione apud Sinas suscepta ab Societate Jesu / Matteo Ricci, Nicolas Trigault. – Gualterus, 1617. – 715 p.